

El ball de l'espolsada a Cardedeu (1902)

Treballs

Albert Manyosa

Músic i folklorista

Martí Sunyol i Busquets

Historiador

INTRODUCCIÓ

En aquest treball presentem el resultat de la recerca endegada fa alguns anys sobre el ball de l'espolsada per un grup d'estudiosos dels balls tradicionals vinculats al Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu. Estracta d'un ball tradicional que es ballava antigament al poble, i que ja fou objecte d'una primera recuperació a principi del segle xx, gràcies a la qual avui en tenim una filmació que ha esdevingut un dels documents gràfics més antics conservats a Catalunya. La localització de la pel·lícula original pocs mesos abans del centenari de la seva realització va permetre organitzar-ne la commemoració amb la projecció del film, la realització d'un vídeo i diverses activitats complementàries.

EL BALL DE L'ESPOLSADA

La denominació *espolsada* prové d'un punteig anomenat *espolsar*: després d'un moviment de preparació amb la cama dreta, consisteix a moure alternativament cada cama accentuant cada compàs, ara l'esquerra ara la dreta. El ballador inicia un moviment enèrgic amb la cama, que acaba fregant el terra amb la punta de l'espardenya, tot deixant-hi un senyal que, amb tota probabilitat, invoca la fertilitat de la terra. En la majoria de balls de l'espolsada els dansaires porten cascavells als camals, que dringuen al compàs del gest, com si se'ls volguessin espolsar. La dansa, en totes les variants, es balla a ritme binari de dos per quatre, fent coincidir les primeres notes de cada compàs amb el cop de peu a terra.

L'espolsada és una dansa que tenia lloc dins el context de carnestoltes, i està íntimament lligada al ball de les gitanes; tant és així que molt probablement va ser l'espolsada que, canviant de nom, va originar al segle XVIII el ball de les gitanes. En alguns llocs del Maresme donaven el nom d'espolsada al ball de les gitanes i els folkloristes coincideixen a dir que antigament n'era la dansa principal, amb un pes molt important en el conjunt del programa de les danses del carnaval.

L'espolsada es ballava, doncs, com una part més de les gitanes, que solien constar d'una marxa d'entrada, l'espolsada, una pavana i, opcionalment, altres figures. Curiosament, tot i ser-ne una de les danses més antigues, fou la primera a desaparèixer del repertori de gitanes, i a mitjan segle XIX ja la trobem com a dansa independent, que es ballava en diferents ocasions de l'any, segons els pobles. Amb tot, l'espolsada era un ball molt popular al Vallès, i els bons espolsadors eren demanats per fer exhibicions pels pobles, ja que el ball, ben executat, era d'una dificultat notable. La part anomenada *pavana* era molt comuna, amb petites variacions, en molts balls de gitanes i espolsades. Bàsicament consisteix a formar un cercle, posant-se el ballador a la part de dins de cara a la balladora. Al cap d'una estona d'espolsar, cada ballador situat davant la seva parella, fan un rícol: s'agafen de la mà i, aixecades enlaire formant un arc, ella passa per sota fent un giravolt, i a continuació rep l'espolsador del costat. El ball continua fins que tots els balladors han espolsat davant de totes les balladores.

Vista de la carretera de Cardedeu vers 1910.

(Fotografia: L. Roisin, Hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers, HMG)

Els folkloristes ens parlen d'aquestes transformacions en l'aparició de noves modes i també de noves tonades, que varen fer evolucionar les gitanes, i en general totes les danses populars, amb noves configuracions, tant pel que fa als balladors com als conjunts instrumentals que les acompanyaven. Aquesta dispersió va fer que l'espolsada anés perdent entitat pròpia com a ball fins que pràcticament va desaparèixer de molts pobles en qüestió de pocs anys. En altres pobles propers, com ara Sant Celoni, l'espolsada es va deixar de ballar vers 1850, i a l'Ametlla es troba documentada fins al 1884, la data més tardana. Francesc Maspons i Labrós recull en el seu llibre *Ball de Gitanes en lo Vallès*, del 1887, que l'espolsada era una dansa de les gitanes aleshores ja en desús. De fet, com a ball amb identitat pròpia subsistirà només en algunes

poblacions: Premià de Dalt, Marata i Corró d'Avall, a les Franqueses del Vallès, o Corbera, aquí sota la denominació de *disfressada*.

A partir d'aquell moment ambdós balls, les gitanes i l'espolsada, mantenen en comú alguns fragments de música i algunes figures. Però al Vallès es produeix una diferenciació més, concretament a Marata i Corró d'Avall: es ballarà per la festa major i mai per carnestoltes, i adquirirà un to totalment popular, executada sota l'envelat sense vestuari específic de cap mena, prenent-hi part tothom qui ho vulgui i sense un nombre fix de parelles. Així ho explica Jaume Maspons al setmanari comarcal *La Veu del Vallès*, on descriu el ball, i afegeix: «no sé que es balli enlloc més, com he dit, que a Marata i Corró d'Avall, a la dansa de després de l'ofici» (*La Veu del Vallès*, 189: 2-4, 30/9/1900). Ac-

tualment l'espolsada es manté viva a Marata, on es balla per la festa major amb un format que no té res a veure amb l'original, i a Corró d'Avall.

A Cardedeu el ball del qual tenim més dades és el de les gitanes. Pel que sabem, i segons documentació escrita conservada al Museu, hi ha notícies que es ballaven gitanes a Cardedeu el 1792, segons els llibres de misses setmanals i altres festes religioses. També es conserven fotografies que mostren que el 1884 o el 1885 sortiren a plaça dues colles. Pel que fa a l'espolsada, se'n parla sempre com una dansa antiga que ja no es ballava.

Així, el 1902, un grup de joves de Cardedeu, sota la iniciativa de Tomàs Balvey, es varen proposar tornar a ballar i recuperar el ball de l'espolsada a Cardedeu.

CARDEDEU CAP AL 1900

El Cardedeu del 1900 era un poble de caràcter rural, on l'arribada de l'estiueig havia deixat una forta empremta. Les noves construccions, les torres de les famílies adinerades de Barcelona, canviaven el paisatge urbà i també el paisatge humà. Els estiuejants aportaven al poble nous costums, i també altres maneres d'entendre les relacions amb aquell entorn que els resultava curiós i desconegut. El farmacèutic Tomàs Balvey i Bas (1865-1954), fundador del museu que avui porta el seu nom, fou un dels personatges destacats del moment. Recopilador dels testimonis de la història local, Balvey va treballar intensament per la recuperació de les tradicions, entre d'altres el ball de l'espolsada, que ara ens ocupa.

Al tombant del segle xx Cardedeu vivia una etapa d'una intensa activitat cultural, impulsada per un conjunt de grups socials i de personatges a través dels quals es duïen a terme multitud d'activitats de caràcter popular i participatiu. Els dos centres de promoció del Cardedeu d'aquella època eren can Masip i el Casino, dos locals on s'organitzava tota l'activitat lúdica i cultural del moment: carnestoltes, teatre, cant i balls moderns i tradicionals, fins i tot coincidint, a vegades, el mateix dia.

El cafè de can Masip, situat a la carretera, era el local més antic. De fort arrelament popular, era on se solien preparar i representar gran part de les festes i actuacions teatrals, i també els balls populars, i les gitanes per carnestoltes, que es feien a la plaça. De fet, fins al tombant de segle

Integrants del ball de l'Espolsada de 1902 a Cardedeu. Al fons, la figura del batlle. Tomàs Balvey és el segon a baix, començant per la dreta. (Fotografia: Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu)

Parelles d'espolsadors cardedeuencs. La primera parella formada per Antònia Abrera i Tomàs Balvey. (Fotografies: Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu)

fou el centre més dinàmic i el que continuà fent les ballades més tradicionals, amb acompanyament d'instruments com el sac de gemecs o el flabiol.

El Casino, freqüentat per la gent benestant del poble i pels estiuejants, va començar a tenir un cert protagonisme a partir del 1897. S'hi varen començar a organitzar balls i activitats de tota mena, en clara competència amb els de can Masip. Al Casino es feien, a part dels balls tradicionals, els balls de moda, però acompanyats amb orquestra. I sembla, pel que escriu Tomàs Balvey, que anaven al Casino «les famílies menestrals acomodades de la Vila i de les bones cases de fora».

El 1899, pel carnestoltes, totes dues sales rivalitzen a preparar una colla cada una per ballar el ball de cintes. Un any després, el 1900, també pel carnestoltes, a part d'organitzar el corresponent ball de disfresses, els de can Masip preparen dues colles: una per

ballar les gitanes, dirigides per J. Clusellas, i l'altra per ballar el ball de rams i una espolsada, sota la direcció de J. Malla. És la primera notícia que tenim de l'espolsada a Cardedeu, perduda molts anys abans.

El mes de juny de 1901, per les festes de Sant Joan, es balla una altra vegada l'espolsada, a la plaça del mateix nom i sota l'envelat, amb gran èxit. En aquesta ocasió el ball fou dirigit per Joan Espinassa i Munells, de ca l'Espenat de Marata, un reconegudíssim ballador que, per aquell temps, tot i tenir l'edat de 80 anys, era qui ballava millor l'espolsada. El model que se segueix és el mateix de Marata, però la música sembla basar-se en la que havia recollit alguns anys abans el comte de Bell-lloc sota el títol de *Dansa de Bell-lloc*, una dansa que es va ballar en ocasió de les seves segones noces, i que va ser recopilada amb la idea de restaurar antics costums i danses populars. Aquesta partitura, con-

servada al Museu, recollia amb tota probabilitat la música de l'espolsada que ja es ballava a Marata. Van participar en la ballada de 1901 un bon nombre de parelles, la majoria del poble, i també algunes de la important colònia d'estiuejants, que creixia en nombre a Cardedeu. Aquesta recuperació del ball va despertar un gran entusiasme popular, la qual cosa va portar a repetir-lo l'any següent.

EL BALL DE L'ESPOLSADA DE 1902

Tomàs Balvey recull en el dietari de 1902 els minuciosos preparatius per fer el ball de l'espolsada, mentre les diverses colles de dansaires petits i grans preparaven els diferents balls de carnestoltes. Els de can Masip amb un acompanyament més tradicional –sac de gemecs i flabiol– i els del Casino amb petites formacions orquestrals.

De tota manera, el que provocà més expectació foren els prepa-

ratius de la recuperació de l'espolsada, impulsada per Tomàs Balvey. Ell mateix s'encarregà de fer arribar la notícia a *La Veu de Catalunya*: «Una de les coses que cridaran més l'atenció en el proper carnestoltes i que portarà més animació a la nostra vila serà la resurrecció del tradicional i antiquíssim ball de l'espolsada, a ús i costums del temps de l'avior».

Es va buscar vestuari i músics adients, i es va fer una colla o comparsa de deu parelles i un batlle, que tenia la funció de presidir el ball i entregar cada balladora al seu ballador, representant la primera autoritat del poble, seguint

la figura de l'administrador o cuidant de l'espolsada de Marata. La colla de balladors de Cardedeu va ser la mateixa que es pot veure a la pel·lícula avui recuperada i a les fotografies de les parelles, fetes uns dies després de l'actuació. Balvey descriu així els personatges del ball i llur indumentària «les parelles representen la classe pagesívola acomodada del país... el vestuari, tant dels joves com de les donzelles, és dels últims del segle XVIII, o primers del XIX».

El vestuari va ser escollit de forma expressa. Inicialment es va intentar buscar per les cases, com comenta Balvey en el seu dietari:

«caldrà que es faci un saqueig a totes les cases per trobar indumentària antiga per vestir-se, almenys les noies, perquè per els homes és més difícil trobar-ne, no havent-hi altre remei que llogar-la a algun teatre de Barcelona.» Per un comentari posterior sabem que finalment es va llogar a un guarda-roba de Barcelona anomenat Novedades, no sabem si es va llogar tot o només el dels homes, o parcialment els uns i els altres, perquè al Museu es conserva una faldilla en aparença igual que una que portava una de les dansaires, segons s'aprecia a les fotografies.

Amb tot, desconeixem com es va ballar, és a dir, quines figures i quins puntejos es varen emprar. Els escrits i documents que han arribat fins avui no permeten refer el ball i tampoc no en recullen cap descripció completa. Tan sols ens és possible determinar com era la sortida i alguna part del ball. Sembla clar que el ball tenia quatre parts, segons la música, recollides en la descripció de Balvey: «l'espolsada es compon de quatre parts: dansa, espolsada, sardana i galop, a més de l'entrada i sortida». O bé seguint els comentaris de la premsa del moment, que defineixen les parts com: corrandà, contrapàs, sardana i espolsada. De tota manera, l'ordre real, atenent a les parts anotades en la partitura, seria: galop, sardana, dansa i espolsada.

La música, en el cas de la de Cardedeu, sembla que té una forta relació amb la de l'espolsada de Marata, a través de l'esmentada dansa de Bell-lloch, segons les partitures que se'n guarden al Museu. Amb tot, hi ha una gran

El personatge del batlle, vestit amb la indumentària típica: la vara, la capa i el barret de copa.

(Fotografia: Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu)

relació amb altres pobles de la comarca pel que fa a les músiques emprades. Per exemple, trobem melodies de la coneguda dansa de Castellterçol a la filada de Sant Feliu de Codines, a l'entrada de ball de Caldes de Montbui, a l'espolsada de Marata, a la de Corró i a la de Cardedeu. És de suposar que els músics han tingut un paper molt important en la difusió d'aquestes tonades, perquè eren pocs i els mateixos eren convidats o contractats per tocar en diferents poblacions i celebracions, aportant les melodies que més coneixien, o senzillament les que sabien tocar.

La partitura recollida i acceptada com la més probable és la que exposa Joan Amades en el llibre *Danses de la terra*, editat l'any 1997 per Jan Grau i Lluís Puig. Això per dos motius: d'una banda, coincideix el nombre de parts i, de l'altra, la correspondència trobada al Museu entre Amades i Tomàs Balvey demostra que en diferents moments el folklorista li va demanar informació sobre diferents balls de Cardedeu i rodalia. En aquesta partitura podem observar la coincidència de melodies, tal com comentàvem. La primera tonada es pot trobar en el ball de cintes de la Garriga i de Cardedeu, i en l'espolsada de Premià de Dalt. La segona coincideix amb la dansa de Castellterçol, i la tercera és l'anomenada dansa o trencada, que figura en la *Dansa de Bell-lloch* i en una antiga dansa de Cardedeu. L'última part és la menys coneguda i no coincideix amb cap ball conegut.

Les tonades dels diversos balls de l'espolsada, pel que fa a la

Partitura de la *Dansa de Bell-lloch*. (Font: Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu)

part en què s'espolsa, són totes en temps de dos per quatre, ritme accelerat que regeix el moviment viu de peus del ball. En la partitura recollida i acceptada com la més probable (al llibre *Danses de la terra*) són a dos per quatre la primera, tercera i quarta. Des del punt de vista del ballador només la 1 i la 4 són adients per al punteig, tant pel que fa a la melodia com a la construcció. És important constatar que en el punteig, després de la preparació que es fa amb el peu dret, els puntejos forts o accentuats coincideixen amb les primeres notes de cada compàs, cosa que aquestes parts permeten.

Antigament tant en els balls de gitanes com en les espolsades la música es tocava amb el sac de gemecs, el flabiol i el tamborí, ja que permetien sentir bé la melo-

dia però també el so dels cascavells. I en la recuperació del ball de 1902, els instruments utilitzats també varen ser aquests, ja que es volia que s'adequessin a l'època que representaven, tant pel que fa a la dansa com al vestuari. El flabiol era diferent de l'actual, ja que no tenia claus, i s'anomenava flabiol sec. El tamborí era l'actual timbal, més gros que el que s'utilitza avui en la cobla. I pel que fa al sac de gemecs, en aquell moment ja es considerava, instrument i músic, com un instrument extingit, i per això, en el cas de l'espolsada de Cardedeu, van haver de buscar un sacaire a Lliçà d'Amunt i pagar-li a més la manutenció per l'acompanyament en tres ballades: la primera del diumenge i les dues successives que van convertir la recuperació del ball en un fet històric.

De totes les despeses que va originar aquesta comparsa hi ha un curiós document al Museu que és prou interessant de mencionar. Es tracta d'un estat de comptes amb totes les despeses relacionades per conceptes i els ingressos per fer-hi front. Així sabem el que va costar la mangala del batlle, els músics, o com es van repartir entre els mateixos dansaires el cost total, que va ser de 146,70 pessetes. I també sabem, per aquest document, que varen fer tres assajos acompanyats pel músic local J. Pou amb el violí, fins a presentar definitivament el ball recuperat el diumenge 9 de febrer de 1902 a la plaça de l'Església de Cardedeu.

ELS FETS I LES BALLADES DE 1902

El diumenge 9 de febrer, a la tarda, la colla de can Massip va fer la primera ballada de Carnestoltes a la plaça. El vespre del mateix diumenge dia 9 l'espolsada es va ballar al Casino, amb acompanyament de l'orquestra Nova Filharmònica de Cardedeu i sota llums de gas acetilè. Aquesta és l'actuació que centra el nostre interès, ja que fou la que presentà el ball recuperat amb tots els detalls. D'aquesta actuació hi ha una crònica detallada a *La Veu del Vallès*.

L'endemà, el dilluns 10 de febrer, van ballar de nou a la plaça, tant les colles de gitanes com la de l'espolsada, acompanyats pel sac, el timbal i el flabiol.

I el dimarts de carnestoltes s'esdevingué un dels moments més destacats i amb més repercussió comarcal. La colla de

l'espolsada de Cardedeu va ser convidada a participar en el concurs de gitanes de Granollers, fora de programa. L'èxit que obtingueren fou molt important i en deixen bona referència les cròniques del moment. D'aquest festival que es va fer en dos dies, el diumenge i el dimarts de carnaval, en parlen tant *La Veu del Vallès* com el *Congost* amb escrits que descriuen fil per randa tot el festival, així com l'actuació de la colla de Cardedeu. Per això sabem que la comparsa va anar a Granollers amb el tren correu de les nou i que a l'estació els van rebre l'alcalde i membres del jurat del concurs. Després es van

dirigir a plaça al so d'una orquestra de Granollers a manera de cercavila. Varen actuar a les dotze en acabar el ball de donzelles i van obtenir grans aplaudiments, tant per la seva destresa com pel vestuari, i van ser obsequiats tal com era costum a l'època: amb confits les noies i amb cigars els homes. En acabar van anar a dinar a la Fonda Europa, i finalment van agafar el tren de dos quarts de tres cap a Cardedeu. Com a resultat d'aquest èxit el jurat del concurs els va atorgar un premi extraordinari del mateix import que el primer, que va guanyar la colla del casino La Pau de Mollet.

El setmanari *La Veu del Vallès* es feia ressò del ball de l'espolsada a Granollers amb motiu de les festes de carnestoltes.

(Font: Hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers)

La Veu del Vallès.
SETMANARI *
Portantveu de la Comarca

Any VII.	16 de Febrer de 1902	Núm. 270
----------	----------------------	----------

El Carnestoltes a Granollers
(Ball de gitanes; ball de donzelles; la Espolsada)

Una relació de las fiestas celebradas á Granollers el diumenge y dimars, no pot enquirirse en els límits ordinaris d'una gacetilla, perquè aquestas festas revestren las proporcions d'un aconeximent comarcal y representan encara quelcom mes que aixó.

En diferentes edicions teníam anunciat el concurs de ball de gitanes obert per l'Ajuntament.

Responent á la invitació circulada per els pobles, algunas collas s'oferiren tot seguit pera venir á ballar.

Com també teníam avansat, per compte d'un empresari particular se va fer un tancat á la Plassa Major, en quin tancat hi podien cabre amplemment las collas balladoras y mes d'un miler de cadiras.

Ab tals preparatius va venir el diumenge, desitjós tothom de veure las collas á Granollers, perquè després de molts anys de no havershi vist, sols l'any passat s'havia renovat la costum, pero en molt malas condicions.

El diumenge

A primeras horas del matí la Plassa Major presentava un aspecte de festa. S'anavan colcant cadiras y mes cadiras dintre un circuit adornat ab banderas y coloraynas que ocupava el tros comprés entre la casa de la vila y á can Fortuny.

En la ornamentació hi abundava la nota patriótica: banderas catalanas á tot drap y un escut de Catalunya al cim d'un portal d'entrada, ab l'escut de la vila á l'altre portal.

A las 11, va comensar aquest festival. A la vista d'ell, tothom queda sorprès del aspecte joliu de la Plassa. La gent que no cap a las cadiras s'arreglenga á la part de

Aquesta actuació, protagonitzada per deu parelles de dansaires, fou un gran esdeveniment, i probablement va ser filmada, segons es deixa entreveure en la documentació conservada, però fins ara no se n'ha pogut trobar cap testimoni. Podem afirmar, doncs, que els preparatius que es van fer per donar a conèixer el ball de l'espolsada recuperat van satisfer amb escreix totes les expectatives creades pels seus impulsors.

El dijous d'aquella mateixa setmana es va fer una sessió fotogràfica a càrrec del fotògraf barceloní F. B. Maymí. D'aquesta mateixa sessió són unes fotografies de conjunt i de cada una de les parelles, algunes de les quals es conserven al Museu i altres estan recollides en el fons Joan Amades del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

I finalment el dimarts 18 de febrer del 1902 a la tarda es va filmar la pel·lícula objecte del centenari, a càrrec de la casa Napoleón de Barcelona.

LA PEL·LÍCULA DE 1902

Tomàs Balvey va encarregar la filmació del ball de l'espolsada a l'estudi Napoleón de Barcelona, segons va deixar escrit en les seves notes personals: «A la tarda, uns fotògrafs de Barcelona vingueren a impressionar una cinta de l'espolsada pel servei d'un conegut cinema de dita ciutat». Era la tarda del dimarts 18 de febrer de 1902.

La realització de la pel·lícula va tenir lloc uns dies després de les actuacions de carnestoltes a Cardedeu i Granollers. El lloc escollit fou el jardí de la torre Vilaseca, avui malauradament transformat. La indumentària que es va fer servir fou la mateixa que s'havia utilitzat en les anteriors actuacions. Gràcies a aquestes fotografies i a la llista dels noms dels dansaires elaborada per Balvey, ens ha estat possible d'identificar algunes de les persones que hi varen participar, tots ells joves, fills de les famílies benestants del poble.

En aquella època, els productors de pel·lícules buscaven imatges més o menys impactants o curioses per exhibir en sales fixes o de manera itinerant, en uns moments que el cinema era més un espectacle de fira que un art. De fet, sabem que en el concurs de

gitanes de Granollers del 1902 hi havia filmant un cinematògraf no identificat. Segons observacions de l'historiador del cinema Miquel Porter Moix, la pel·lícula podria haver estat filmada per Antoni P. Tramulles, que a l'època treballava per als fotògrafs Napoleón de Barcelona, tot i que en el cinema del moment no es signava la filmació, ni tan sols s'identificaven les imatges.

Per diferents comentaris a *La Veu del Vallès* en dies posteriors, sabem que la pel·lícula original tenia 60 metres, es va exhibir al Palacio de la Ilusión de Barcelona i posteriorment, colorejada, a la sala Napoleón. L'any següent, durant el gener de 1903, es va tornar a exhibir en el Animatographe Pere Tur, instal·lat a Granollers. Pere Tur era un exhibidor ambulant que anava de poble en poble per la zona del Va-

Fotograma de la pel·lícula *Ball de l'espolsada a Cardedeu*, de 1902.
(Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu i Filmoteca de la Generalitat de Catalunya)

llès Oriental, i és molt possible que fins i tot projectés la pel·lícula a Cardedeu mateix, tot i que no en tenim cap més referència.

De fet, passats els mesos, desapareixen les notícies del ball de l'espolsada, que no es va tornar a ballar a Cardedeu. Del film, a Cardedeu se n'havia perdut la pista. Sols es conservava a l'Arxiu Fotogràfic del Museu tres imatges del 1902 referents al ball de l'espolsada i en una, al revers, l'apunt que havia estat filmada pel fotògraf Napoleón. No ha estat fins fa poc temps que el Sr. Jon Letamendi, de Bilbao, estudiós dels orígens del cinema, ens va fer arribar la notícia que havia trobat un document relacionat amb Cardedeu al Museu Etnològic de Barcelona.

Des del Museu Arxiu ens vam posar en contacte amb el Museu Etnològic, el qual ens va facilitar la següent informació: el 22 de febrer de 1945 el fotoperiodista Frederic Badell va vendre per 400 pessetes a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona la filmació, titulada *Ball de l'espolsada a Cardedeu*. Un cop detectat i recuperat, l'11 d'abril del 2000 Carme Fauria, en nom del Museu Etnològic, va cedir aquest document en dipòsit a l'Arxiu de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya perquè el conservés.

D'acord amb el Museu Etnològic i la Filmoteca de Catalunya, i amb el suport del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya, el Museu Arxiu Tomàs Balvey i un grup de col·laboradors i amics van endegar la

proposta de recuperació del document. El mal estat de conservació del film en va fer necessària la restauració, que es va realitzar als tallers de l'Escola de Cinematografia i Audiovisual de la Comunitat de Madrid i a càrrec de Conxa Figueres i Joan Mariné. Actualment tenim al Museu una còpia del film restaurat; l'original, degudament restaurat, es conserva a l'Arxiu de la Filmoteca de Catalunya.

El document recull l'inici del ball: amb la càmera en posició fixa, el grup de dansaires fa les seves evolucions tot donant una primera volta per parelles, agafats de la mà, i precedits pel batlle, figura que obre el ball, vestit amb capa, vara i barret de copa, acompanyat per mitja cobla: flabiol i timbal. En començar la segona volta el batlle i els músics s'aparten i els balladors apareixen sols. Els homes es treuen els tapabocues i les dones els mocadors de l'esquena, s'acaren per parelles formant una filera en profunditat davant la càmera, i comencen els primers puntejos del ball. Els músics romanen a un cantó de l'escena.

És justament en aquest punt on s'acaba la filmació conservada. Es tracta d'un carregador de 13 metres de llarg, corresponent a la primera part del ball. Probablement la pel·lícula sencera devia constar de tres o quatre carregadors, però tan sols ens ha arribat aquest. Les imatges passen a uns quinze fotogrames per segon, una velocitat que correspon aproximadament a la velocitat a què eren filmades per l'operador manual.

El febrer de 2002, aprofitant el centenari de la filmació i recuperació del ball de l'espolsada a Cardedeu, va semblar oportú fer difusió pública del document i, per primer cop, després de gairebé 100 anys, es varen poder veure de nou les imatges i recuperar una petita part de la història de Cardedeu.

BIBLIOGRAFIA

- Amades, J.: *Costumari català*. 1956. Barcelona.
- Amades, J.: *Danses de la terra*. Edició a cura de Jan Grau i Lluís Puig. 1997. Tarragona. Volums 1 i 2.
- Amades, J.; Pujol F.: *Diccionari de la dansa*. 1936. Barcelona.
- Balvey i Bas, T.: *Dietaris 1895-1905*. Cardedeu. Inèdit.
- Castells Andilla, J. M.: *L'espolsada de Marata*. 1952. Marata. Inèdit.
- Esbart Català de Dansaires. Arxiu de Dansa Tradicional Catalana - Arxiu Campmany, Barcelona.
- González López, P.: *Els anys daurats del cinema clàssic a Barcelona (1906-1923)*. 1987. Barcelona.
- Maspons i Camarasa, J.; Masó i Goula, J.: *El ball de gitanes en el Vallès*. 1907. Barcelona.
- Maspons i Labrós, F.: *Costums del Vallès*. 1890. Terrassa.
- Maspons i Labrós, F.: *Miscelànea folklòrica. Ball de gitanes en lo Vallès*. 1887. Barcelona.
- Soler i Camillo, M.: *Costums del Vallès*. 1890. Terrassa.
- Vilar i Monmany, M.: *L'espolsada de Premià de Dalt*. 1985. Barcelona. Inèdit.
- Viñolas Insa, N.: *Sant Feliu de Codines, Tradicions i danses*. Esbart Català de Dansaires. 2001. Barcelona.